

GRAFIKAI SZEMLE

SAKFOVYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:

Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen havonként egyszer.

Előfizetési ár: egész évre 2 frt, félévre 1 frt. Egyes szám ára 20 kr.

Kiadóhivatal:

Budapest, V., Hold-utca 7.

KÖNYVTÁRA

Könyvnyomdák Budapesten.

- I. kerület (Vár).
- M. kir. Államnyomda**
Nándor-tér 1.
- Magy. kir. tud. egyetemi nyomda**
Iskola-tér 3.
- II. kerület (Viziváros).
- Bagó M. és Fia**
Ponty-utca 4.
- Heisler Jaroslav**
Várkert-rakpart 1.
- Müller K. (Münster K.)**
Albrecht-út 3-5.
- III. kerület (Ó-Buda).
- Bartalits Imre**
Remete-hegy.
- Bichler I.**
Kiskorona-utca 15.
- Wimmer Márton**
Serfőző-utca 10.
- IV. kerület (Belváros).
- Anglo-nyomda**
Molnár-utca 24.
- Barcza József**
Lipót-utca 30.
- Belvárosi könyvnyomda**
(tul. Varga E. és Grósz B.)
Lipót-utca 13.
- Buschmann Ferencz**
Koronaherceg-utca 8.
- Feldmann Mór**
Károly-körút 20.
- Franklin-Társulat magy. irod. int. és könyvny.**
Egyetem-utca 4.
- Goszler Gyula**
Aranykéz-utca 1.
- Hunyadi Mátyás, irod. és könyvnyomda-intézet**
Zöldfa-utca 43.
- Langer Edé és Fia**
Zsibárus-utca 1.
- M. kir. posta- és távirtda-igazgatóság könyvny.**
Főposta-épület.
- Mercur kö- és könyvnyomda**
Kecskeméti-utca 5.
- Nagy Sándor**
Papnövelde-utca 8.
- Id. Poldini Edé és Társa**
Mária Valéria-utca 5.
- Róth József**
Ujvilág-utca 6.
- Singer Lipót**
Károly-körút 24.
- Sűz Dávid**
Molnár-utca 37-39.
- Székesfővárosi házi ny.**
Lipót-utca 32.
- Ullmann József**
Régi posta-utca 4.
- Várnai Fülöp**
Régi posta-utca 3.
- Werbőczy könyvny. r.-t.**
Vármegye-utca 11-13.
- Wodianer F. és Fiai**
Sarkantyús-utca 3.
- V. kerület (Lipótváros).
- Bendiner A.**
Arany János-utca 18.
- Czettel és Deutsch**
Bálvány-utca 12.
- Hamburger és Birkholz**
Nádor-utca 19.
- Hungária-könyvnyomda és kiadó-üzlet**
Váci-körút 34.
- Kálmán M. és Társa**
Vadász-utca 32.
- Kanitz C. és Fiai**
Vadász-utca 26.
- Károlyi György**
Kálmán-utca 5.
- Kaufmann József**
Arany János-utca 4.
- Kertész József**
Mária Valéria-utca 11.
- Kollmann Fülöp**
Arany János-utca 34.
- Légrády Testvérek**
Váci-körút 78.
- Lengyel Lipót**
Vadász-utca 35.a.
- Lőw Edé**
Váci-körút 80.
- Márkus Samu**
Báthory-utca 20.
- Minerva kö- és könyvnyomda**
(tul. Gansl Zs.) Sas-u. 29.
- Magy. kir. postatakarék-pénztár nyomdája**
Széchenyi-utca 2.
- Orsz. központi községi nyomda-részvénytárs.**
Lipót-körút 22.
- Pallas, irod. és nyomdai részvénytársaság**
Kálmán-utca 2.
- Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság**
Hold-utca 7.
- Pesti Lloyd-társulat Könyvnyomdája**
Dorottya-utca 14.
- Pollák M. Miksa és Tsa**
Bálvány-utca 21.
- Preszburg Frigyes**
Arany János-utca 14.
- Schlesinger és Kleinberger**
Bálvány-utca 18.
- VI. ker. (Terézváros).
- Blau Albert fiókja**
Szerecsen-utca 38.
- Brózsza Ottó**
Váci-körút 17.
- Ehrnstein Mór**
Laudon-utca 4.
- Engel S. Zsigmond**
Vörösmarty-utca 56.
- Európa, irod. és nyomdai részv.-társaság**
Ó-utca 12.
- Feldmann Sámuel**
Dávid-utca 10.
- Fővárosi nyomda-, vonalozó- és könyvkötő-részvénytársaság**
Podmaniczky-utca 39.
- Friedl és Krakauer**
Dalszínház-utca 10.
- Friedmann Á.**
Gyár-utca 54.
- Fuchs Samu és Társa**
Podmaniczky-utca 27.
- Gallitzenstein H.**
Hajós-utca 33-35.
- Gelléri és Székely**
Podmaniczky-utca 47.
- Gergely Miksa**
Lázár-utca 2.
- Glücksellig M.**
Hunyady-tér 7.
- Goldschmied Lipót**
Révay-utca 6.
- Gross és Grünhut**
Gyár-utca 32.
- Gutenberg-nyomda**
Gyár-utca 31.
- Herrman Ignác**
Laudon-utca 10.
- Hornyánszky Viktor**
cs. és kir. udvari könyvnyomda,
Aradi-utca 14.
- Hunnia könyvnyomda**
Teréz-körút 3.
- Jurmányi Samu**
Dessewffy-utca 47.
- Kassino Jakab**
Király-utca 26.
- Klauber Ignác**
Új-utca 6.
- Korvin Testvérek**
Révay-utca 14.
- Kosmos műintézet, kö- és könyvnyomda r.-t.**
Aradi-utca 8.
- Közművelődés, irod. és nyomdai intézet**
Izabella-utca 70.
- Kunusy Vilmos és Fia**
Teréz-körút 38.
- Löbl Dávid**
Andrássy-út 19. és Szerecsen-utca 22-26.
- Luszt Sándor**
Gyár-utca 50.
- M. kir. államvasutak menetjegy-nyomdája**
Csengery-utca 33.
- Manswirth Lipót**
Podmaniczky-utca 5.
- Markovits és Garai**
Lázár-utca 13.
- Muskát Béla**
Teréz-körút 27.
- Nagel István**
Vörösmarty-utca 17.
- Neumayer Edé**
Szerecsen-utca 35.
- Orsz. ügyvédi nyomda mint szövetkezet**
Uj-utca 3.
- Pollák Jakab**
Aradi-utca 19.
- Pollacsek Mór**
Ó-utca 38.
- Posner K. Lajos és Fia**
Csengery-utca 31.
- Pscherhofer Vilmos**
Podmaniczky-utca 15.
- Quittner József**
Szerecsen-utca 1.
- Radó Izor**
Váci-körút 1.
- Rand és Hirsch**
Podmaniczky-utca 43.
- Rigler József Edé r.-t.**
Rózsa-utca 55.
- Roth és Krausz**
Vasvári Pál-utca 9.
- Schlänger Testvérek**
Dessewffy-utca 18.
- Schliesser Henrik**
Király-utca 10.
- Schmelcz és Schillinger**
Csengery-utca 51.
- Schmidl H.**
Szerecsen-utca 6.
- Wesselényi-nyomda**
Uj-utca 37.
- VII. kerület (Erzsébetváros).
- Athenaeum, irodalmi és nyomdai részv.-társ.**
Kerepesi-út 54.
- Beck F.**
Valero-utca 12.
- Deutsch József**
Károly-körút 7.
- Eckstein Bernát és Fia**
Király-utca 47.
- Garai Mór**
Károly-körút 3.
- Goldfaden Márk**
Kazinczy-utca 7.
- Hedvig S.**
Dohány-utca 12.
- Jäger T.**
Nyár-utca 12.
- Klein Samu**
Akácfa-utca 64.
- Löbl Mór**
Király-utca 27.
- Löblovitz Zsigmond**
Csömöri-út 54.
- Neuwald Illés**
Dohány-utca 44.
- Pannonia-nyomda**
Rombach-utca 8.
- Propper Leó**
Erzsébet-körút 35.
- Reich Ármin**
Dohány-utca 84.
- Rubin J.**
Király-utca 13.
- Spatz Henrik**
Doh-utca 55.
- Spitzer és Somogyi**
Klauzál-utca 31.
- Stern Péter**
Kazinczy-utca 35.
- Weisz Manó**
Csányi-utca 13.
- Wendt és Bergmann**
Károly-körút 19.
- Zeisler M.**
István-tér 17.
- VIII. ker. (Józsefváros).
- Alkotmány-könyvny.**
Mária-utca 11.
- Budapesti Hirlap nyomd.**
Rökk Szilárd-utca 4.
- Özv. Fried Ignáczné**
József-utca 14.
- Fritz Ármin**
József-körút 9.
- Klein Vilmos**
Kerepesi-út 73.
- Kohn Simon**
József-körút 5.
- Lauffer J.**
Nagyfuvaros-utca 11.
- Magyar Nyomda**
József-utca 45.
- Országos Hirlap nyomd.**
József-körút 65.
- Rózsa Kálmán és neje**
Szentkirályi-utca 30.
- Szent Gellért-nyomda (Valter E.)**
Práter-utca 44.
- Szent László-nyomda**
Rökk Szilárd-utca 28.
- Weissenberg Ármin**
József-körút 28.
- IX. ker. (Ferencváros).
- Engelmann Mór**
Vámház-körút 15.
- Pátria-nyomdarészvény-társaság**
Üllői-út 25.
- Vasvári Lajos**
Üllői-út 41.
- X. kerület (Kőbánya).
- Első kőbányai könyvny.**
Jászberényi-út 1.

Könyvnyomdák a vidéken.

- Abauj-Szántó**
Baksy Barna.
- Abauj-Szepsi**
Vongrey Gusztáv.
- Abrudbánya**
Róth Ferencz.
- Ada**
Berger L.
- Alsó-Kubin**
Trnkóczy József.
- Alsó-Lendva**
Balkányi Ernő.
- Apatin**
Szavadill József.
- Arad**
Aradi nyomda-részvénytársaság.
Bloch H.
Első aradi amerikai gyorsajtó-nyomda (tul.: Kerpich Zsigmond).
Gör. kel. egyházmegyei nyomda.
Gyulai István.
Lengyel Lipót.
Muskát Miksa.
Tribuna Poporului r.-t. nyomdája.
Réthy Lipót és Fia.
- Aranyos-Maróth**
»Dóczy-nyomda (tulajd.: Némedi László).
- Aszód**
Magyar kir. javító-intézet nyomdája.
- Bács-Kula**
Berkovits Márk.
- Bács-Topolya**
Wilhelm Miksa.
- Baja**
Kazal J.
Kollár Antal.
Nánay Lajos.
Streinz Gyuláné.
- Balassa-Gyarmat**
Halyák István.
Tokay Lajos.
- Balázsfalva**
Gör. kath. püspöki nyomda.
- Bánffy-Hunyad**
Ábrahám Mór.
- Barcs**
Skribanek N.
- Baróth**
Mizsúr Ádám.
- Bártfa**
Blayer M.
- Békkés**
Báro Drechsel Géza.
Povázsay László.
- Békkés-Csaba**
Corvina-ny. (Szhelszky József).
Lepage Lajos.
Povázsay testvérek.
- Belényes**
Süssmann Lázár.
- Beregszász**
Haladás-könyvnyomda (tul.: Juhász Piroska).
Engel Jenő.
- Besztercze**
Botschar Tivadar.
Csallner Károly.
- Besztercebánya**
Machold F.
Sonnenfeld Mór.
- Bicske**
Lederer Hermann.
- Bonyhád**
Raubitschek Izor.
Simon Károly.
- Brassó**
Brassói Lapok nyomdája (tulajd.: Grünfeld R.).
Ciurcu és társa.
Gött János Fia.
Herz és Társa.
- Muresianu Aurél.
Schlandt G.
- Breznóbánya**
Kreislér J.
- Buziás**
Ullmann F.
- Csákova**
Chudy Testvérek.
- Csáktornya**
Fischel Fülöp.
- Csikszereda**
Györgyjakab Márton.
Létz János.
- Csongrád**
Tiszavidék nyomdája (tulajd.: Silber Jánosné).
Weisz Márk.
- Csorna**
Neumann Samu.
- Csurgó**
Vágó Gyula.
- Czegléd**
Nagy Elek.
Sebők Béla.
- Debreczen**
Csokonai nyomda- és kiadó-részvénytársaság.
Hoffmann és Kronovitz.
Kutasi Imre.
László Albert.
Pongrácz Géza.
Városi nyomda.
- Deés**
Demeter és Kiss.
Goldstein Jakab.
- Detta**
Heldenwanger és Ullmann.
- Déva**
Hirsch Adolf.
Kroll Gyula.
- Devecser**
Rosenberg Zsigmond.
- Dicső-Szent-Márton**
Hirsch Mór.
- Ditrő**
Ditrő és Szárhegy községek nyomdája.
- Dombóvár**
Dombóvári könyvnyomda (tulajd.: Bruck Sándor).
- Dunaföldvár**
Schwarz Manó.
- Duna-Szerdahely**
Adler Netti.
Goldstein Józsu.
- Eger**
Baross-nyomda (tulajd.: Paunz S.).
Egri könyvny. részv.-társ.
Érseki lyceumi nyomda.
Lőw Sámuel.
- Enying**
Politzer Jenő.
- Eperjes**
Kösch Árpád.
Pannonia-nyomda (tulajdonos: Kahn Mór).
Stamberger Lajos.
- Érsekújvár**
Kohn Samu.
Winter Zsigmond.
- Ér-Mihályfalva**
Beck Adolf.
- Erzsébetfalva**
Mártonfi L.
Matkovich Aladár.
- Erzsébetváros**
Kotzauer D.
- Esztergom**
Buzárovits Gusztáv.
»Hunnia« könyvnyomda (tul.: Oerenday József).
- Laiszky János.
Tábor Adolf.
- Fehértemplom**
Kuhn Péter.
Wunder J.
- Felső-Eőr**
Schoditsch Lajos.
- Fertő-Nesziher**
Horváth B.
- Fiume**
Battara P.
Chiuzre & Co.
Jeruscheg G.
Mochovich Emidio.
Stabilimento Tipo-litografico Fiumano.
Unio könyvnyomdai műintézet (Tipografia artistica).
- Fogarás**
Thierfeld Lipót.
- Galánta**
Első galántai könyvny.
- Galgóc**
Szold Jakab.
Sternér Adolf.
- Gyergyó-Szent-Miklós**
Létz János
Szabó Testvérek.
- Gyoma**
Kner Izidor.
- Gyöngyös**
Herzog Á. E.
Kovács és társa.
Schimmerling Dávid.
- Gyöngk**
Engel József.
- Győr**
Fischer István és F. utóda
Nitsmann József.
Györegyházmegyei könyvnyomda.
Pannonia-könyvnyomda (tul.: Szávay és Raab).
Surányi János.
- Győr-Sziget**
Gross G. és társa.
- Gyula**
Corvina-nyomda.
Dobay János.
- Gyulafehérvár**
Püspöki lyc. nyomda (bérlo: Papp György).
Voltz B.
- Hajdú-Böszörmény**
Szabó Ferenczné.
- Hajdú-Nánás**
Barthia Imre.
- Hajdú-Szoboszló**
Plón Gyula.
- Halas**
Práger Ferencz.
- Hátszeg**
Triznyai István.
- Hatvan**
Hoffmann J. L.
- Hódmező-Vásárhely**
Hódmezővásárhelyi nyomda és kiadó r.-t.
Lévai Fülöp.
Vásárhely és Vidéke nyomdája.
- Holics**
Hotascha J.
- Homonna**
Waller S.
- Huszt**
Mermelstein Fülöp.
- Igló**
Schmidt József.
Tátra-könyvnyomda (tul.: Stein Ignác).
- Ipolyság**
Neumann Jakab.
- Jászberény**
Brünauer Adolf és Társa.
Kaczvinszky Zoltán.
- Kalocsa**
Jurcsó és társa
Werner Ferencz.
- Kaposvár**
Gerő Zsigmond.
Hagelmann Károly.
Özv. Jancsovies Gyuláné.
Kéthelyi Miksa.
- Kapuvár**
Buxbaum József.
- Karánsebes**
Karánsebesi gör. kel. rom. egyházmegye nyomdája.
Fleissig Lipót.
- Karczag**
Szódi S.
- Kassa**
Grosz Soma.
Ifj. Nauer Henrik.
Ries Lajos.
Werfer Károly.
- Kecskemét**
Fekete Mihály.
Ottinger Ede.
Steiner Mihály.
Sziládi László.
Tóth László.
- Késmárk**
D. Altmann Dávid.
Sauter Pál.
- Keszthely**
Farkas János.
Nádai Ignác.
Sujánszky József.
- Kézdi-Vásárhely**
Ifj. Jancsó Mózes.
- Király-Helmec**
Klein József.
- Kisbér**
Haftl Kálmán.
- Kis-Czell**
Menyhárt Julia.
- Kis-Kőrös**
Kalisch Ignác.
- Kis-Kún-Félegyháza**
Feuer Illés.
Vesszősi József.
- Kis-Marton**
Dick Ede.
- Kis-Pest**
Fischhof Henrik.
- Kisújszállás**
Szekeres József.
- Kis-Várda**
Berger Ignác.
Ifj. Klein Gyula.
- Kolozsvár**
Boskovics József.
Ellenzék nyomdája.
(tul.: Magyary Mihály).
Oámán János örököse.
Gombos Ferencz.
Magyar Polgár nyomdája.
(tul.: Ajtay K. Albert).
Polcz Albert.
Zobátz Ferencz.
- Komárom**
Freisinger Mór.
Hacker Richárd.
Rónai Frigyes.
Schönwald Tivadar.
Spitzer Sándor.
Szénássy I.
- Körmend**
Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.
- Körmöczbánya**
Joerges A. özv. és Fia.
- Korpona**
Korpona és Vidéke nyomdája.
- Kőszeg**
Feigl Frigyes és Gyula.
- Kún-Szent-Márton**
Csanády József.
- Kún-Szent-Miklós**
Özv. Bors Károlyné.
- Lajta-Szent-Miklós**
Fleischmann Ignác.
- Léva**
Dukesz Lipót.
Nyitrai és Társa.
- Lippa**
Mähr Emil.
Zách József.
- Liptó-Szent-Miklós**
Steier Izidor.
- Lőcse**
Reisz Tivadar József.
- Losoncz**
Kármán-könyvnyomda.
Losonczy Sándor.
Roth Simon.
- Lugos**
Traunfellner Károly.
Virányi János.
Weisz és Sziklai.
- Magyar-Óvár**
Czéh Lajos.
- Makó**
Gaál László.
Neumann József.
- Malaczká**
Wiesner Alfréd.
- Maros-Ludas**
Glück József.
- Máramaros-Sziget**
Blumenfeld és Dávid.
Mayer és Berger.
Részvénytársaság.
Wider Mendel Fia.
- Maros-Vásárhely**
Adi Árpád.
Ev. ref. collegium-nyomda (bérlo: Sztupjár István).
Grün Vilmos.
- Mátészalka**
Weisz Zsigmond.
- Medgyes**
Reissenberg G. A.
- Mezőkövesd**
Balázs Ferencz.
- Mezőtúr**
Dolesch Géza.
Gyikó Károly.
- Miava**
?
- Mindszent**
Weisz Ignác.
- Miskolcz**
Forster, Wesselényi és Társai.
Stamberger Bernát.
Wagner és Szelényi.
- Módos**
Staitz György.
- Mohács**
Bland János.
Rosenthal Márk.
- Moór**
?
- Mosony**
Grünfeld Ignác.
- Munkács**
Blayer Ábrahám
Grünstein Mór.
Kohn és Klein.
Kroó Hugó.
- Nagy-Atád**
Grünberger Antal.
- Nagy-Bánya**
Molnár Mihály.

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAK-
KÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

G RAFIKAI

SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI
IPARÁGAK SZÁMÁRA

1899

KILENCZEDIK ÉVFOLYAM

SZERKESZTŐ

TANAY JÓZSEF

FŐMUNKATÁRS

FIRTINGER KÁROLY

KIADJA A KÖNYV-

NYOMDÁSOK SZAKKÖRE

BUDAPEST

YU
KÖNYVTÁR

MAGY. AKADEMLA
KÖNYVTÁRA

Az 1899. évfolyam tartalma.

CZIKKEK.

A bécsi nyomdász-szakiskola. (Szerkesztőség.)	87
A czinkmaratás. (Ruzicska Gyula.) 2, 15, 31, 49, 60, 73, 84, 100,	112
A grafikai művészet újabb áram- latai (Nádor Lajos.)	134
A jó pap holttag tanul. (Szerk.)	121
A klisék eltartása és lajstromo- zása. (Szerk.)	148
A Könyvnyomdászok Szakköré- nek kilenczedik [XVII.] évi jelentése. (Radnai Mihály.)	37
A müncheni gépmester-kör ki- állítására. (Káldor Lajos.)	72
A nyomdászat képesítéshez kö- tése. (G. E.)	133
A reprodukció általában. (Nádor Lajos.) 58, 70, 83, 98, 109, 124,	147
Az autotipia nyomtatása. (Spiegel Lipót.)	32
Az új irány célja. (Káldor Lajos.)	81
Akczió-denz-szedésről — akczió- denz-szedőknek. (Pavlovsky J. Alajos)	57
Bírálati jelentés. (Radnai Mihály.)	34

Böhm Béla. [Arczképpel.] (Szerk.)	4
Egy morva könyvnyomtató. [Ábrával.] (Leitner Pál.)	19
Emőkei Emich Gusztáv. [Arcz- képpel.] (-y -z.)	29
Erdély fényese. (Szerk.)	122
Észszerűtlenségek. (Kner Izidor.)	82
Félszázados jubileum. [Bendiner Lipót arczképpel.] (G.)	109
Forgató és rögzítő-szerkezet gyorssajtó számára. [Ábrával.] (Szerk.)	46
Füstbe ment terv. (Simonovits Kornél.)	48
Hírszolgálat a Dreyfus-ügyben. (Szerk.)	111
Kőpapiros. (Szerk.)	125
Még egy kis dorgálás. (Kner Izidor.)	45
Mesterségek Szótára (Tichy Ákos.)	69
Mit hoz az újesztendő? (Szerk.)	146
Modern díszítés a nyomdász- ban. (Augenfeld Miksa.)	18
Morelli Gusztáv. (Szerk.)	82
Orvoslandó bajok (Káldor Lajos.)	47
Ötszázados Gutenbergjubiläum. (Szerk.)	136

Sajtótörvényünkről. (Kner Izidor.)	97
Szomorú évforduló. (-cz.)	99
Téves nézetek. (Radnai Mihály.)	13
Tizedik évfolyam. (Stalla Márton.)	145
Tótfalusi Kis Miklós emlékének (Szerk.)	1
Uraim tessék pályázni. (Szerk.)	111

CSARNOK.

A kondíció. (Ligeti Jenő.)	149
Egy öreg nyomdász. (Venkovits Károly.)	87, 101, 113
Vegyes. Szakköri hivatalos tudó- sítások és Hirdetések minden számban.	
Szakkérdések és feleletek. 21, 35, 61, 74, 89, 102	

MELLÉKLETEK.

Athenaeum r.-t.: A Képes Krónika 5-ik lapjának hasonmása. (3. sz.)	
B. Traub & Co. cég hirdetése. (4. sz.)	

KÜLÖNMELLÉKLET

a Grafikai Szemle valamennyi számához:	
Ötven esztendő a magyarországi könyvnyomtatás közelmúltjából. I. rész. Irta Firtinger Károly.	

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN HAVONKÉNT EGYSZER

Tótfalusi Kis Miklós emlékének!

Azt hiszszük, méltóbban nem indíthatjuk útnak új évfolyamunknak első számát, mint a cikkünk felírásában nevezett nagyemlékű férfiúnak életére vonatkozó, időközben felmerült több adatnak közlésével.

S itt legelőször is azzal az örvendetes újdonsággal kezdhetjük, hogy a *Szilágyi Sándor* szerkesztése mellett folyó Magyar Történeti Életrajzok című kiváló könyv-vállalat — melyet a Franklin-Társulat nyomdája állít elő — tőle megszokott elegáns technikai tökéletességben — legutóbb megjelent novemberi füzetében *dr. Dézsi Lajos* egy történeti munkája veszi kezdetét, melynek tárgya Tótfalusi Kis Miklós életrajza. Dézsi már egy évvel ezelőtt gazdagította irodalmunkat egy, a tipografiához közel álló hírneves egyénnek életrajzával, midőn a főtnevezett gyűjtőkiadás 1897. november és december havi füzeteiben megjelent tőle *Szenczi Molnár Albert* biográfiája. E munkája után ítélve Tótfalusiról is érde- meihez méltóbb képet fogunk nyerni Dézsitől, mint a milyennel birunk.

Újabbkori irodalmunkban mint első felejthetetlen szak- írónk: *Ács Mihály* foglalkozott Tótfalusi élete sorsával a Magyar Nyomdászok Évkönyve 1885. évfolyamában. Azután Kolozsvárt *Gyalui Farkas* adta ki 1892-ben Tótfalusi 1697. évi Siralmas Panaszát, melyből mind- össze két eredeti példányt birunk. Végre *dr. Csernátoni Gyula* kolozsvári tanár irt több kisebbszerű dolgozatot, melyek közül az 1894-ben megjelent Tótfalusi Kis Miklós Erdély Féniksze című munkáját Szakkörünk is megszerezte minden egyes tagja részére.

Alkalmoszerű Dézsi Lajos munkája abból a szem- pontból is, mert három év mulva, 1902. márczius 20-án lesz kétszáz esztendeje, hogy Tótfalusi kilehelte nemes lelkét.

***

Egyik fővárosi napilapunk nemrégiben a XVII. szá- zadban nagyon elterjedt volt Argirus tündéres törté- netről cikkezvén — melyről nem sikerült eddig sem szerzőjének nevét, sem első kiadásának korát meg- tudni — fölemlíti, hogy Tótfalusi Kis Miklós sajtói alól is került ki egy Argirus-kiadás. Ez kiténik »Maga Mentsége«* című munkájából, melynek 46-ik lapján Tótfalusi emigy panaszkodik:

* M. Tótfalusi K. Miklósnak maga személyének, életének és kül- nös cselekedeteinek Mentsége. Melyet az Irigyek ellen, kik a közön- séges jónak meggátló, irni kényszerítették. Kolozsvárott, 1698. Esz- tendőben.

»Azzal óltsárlák igyekezetemet, hogy én is tsak olyan apróságot, *Argirust, Tékozlót, Aszszonyokról* való 's egyéb hijjába való históriákat nyomtatok és nem a' mint reménlették, derék könyveket. Ebben-is szánni kellene inkább engemet, mint ezért ellenem szólni. Bezzeg én sem úgy gondoltam eleinten, és nem úgy készítettem vala magamat, hanem ott járt az elmém, a' hol ő Kegyelme ké most; de elugrottuk bizony azt, midőn minden abbéli tehetségünkől majd kiüresítet- tünk... Mindazáltal a' mint a tehetség engedi, azon vagyok, hogy ne tsak afféle apróságot nyomtassak; hanem valamire a' hazának legnagyobb szükségét látom.«

Tótfalusi Kis Miklós e közlése a miatt becses nekünk, mert három eddig ismeretlen hungaricum-kiadás emlé- két tartotta fenn. E három mű közül egyikről sem tud- juk eddig, hogy Tótfalusi is kiadta.

***

A Magyar Könyvszemle utóbb megjelent füzetében egyéb nagyérdékű közlemények közt ugyancsak *Dézsi Lajos* bemutatja a kolozsvári ref. belső templom egy- leveles nyomtatványainak címeit, melyek közt a *Tót- falusi Kis Miklósr*a vonatkozó kiadvány ragadta meg különösen figyelmünket.

Amaz emléklapok ezek, melyekkel az ev. ref. egyház érdemes vezető férfiai, papjai, tanárai stb. iránt való háláját és kegyeletét kívánta leróni. Összeállították az elhunytak életrajzi adatait, a tisztársaktól, barátoktól, tisztelőktől és tanítványoktól gyászverseket szedtek össze s egy nagy íven kinyomtatva a templomban függesz- tették föl. Nincs reá adatunk, hogy több példányban nyomtatták s így gyászjelentésül is szolgáltak volna: márvány emléktáblát nem állíthattak szegénységük miatt s anyagi erejükhöz mérten be kellett ezzel érniök. E mindjárt kezdetben unikum jellegével bíró nyomtat- ványok közül idővel több elpusztult s jelenleg már csak kilencz latin és egy magyar van meg belőlük. Kolozsvárt élt s ugyanott eltemetett egyénéről szól- nak s így kétségkívül Kolozsvárt is nyomtattak; a nyom- tatás idejéül is bizvást vehetjük a halálozás évét.

Ily emléklapok a XVII. század második felében és a XVIII. elején lettek kiadva és az 1702. márczius 20-án elhunyt Tótfalusi Kis Miklósról is ily úton emlékeztek meg kortársai, ki e megtiszteltetést nemcsak kiténő nyomdász létére, hanem amaz előkelő állásánál fogva is megérdemelte, melyet rendkívüli szellemi tehetségei révén Kolozsvár városa társadalmi és felekezeti életé- ben magának kivivott.

Az emléklap következő címmel jelent meg:

Exemplar, Viri in emolumentum boni Publici nati atque animati. Quod, visendum exhibet, vel in ipsa mortis imagine, Praeclarissimus ac Industrio labore cultissimus D. Nicolaus Kis M. Tótfalusi, Magister Artis Literariae in Transilvania, Sculptoriae videlicet, Fusoriae etc necnon ipsius Typographiae Praeses . . . Claudio-poli, Anno Aerae vulgaris 1702. die 20. Mensis Martii . . .

Mely felirat magyarul körülbelül ezeket jelenti:

Példaadás a népnek, az élő és lelkesülő közönség hasznára. A melyet okulásra kibocsát, saját halálának emlékére, kitünő és serény munkában fáradozó M. Tótfalusi Kis Miklós úr, az irodalmi művészet mestere Erdélyben, valamint a betűmetszés, öntés stb., nemkülönben a könyvnyomtatás főnöke . . . Kolozsvár, 1702. közönséges évben, márczius 20-ik napján . . .

Az emléklapba gyászverseket irt huszonöt egyéniség, papok, tanárok és egyéb, Kolozsvárnak közéletében szerepet játszó személy; végül négy nyomdász (Artis Typographiae Cultor) is, úgymint: Fekete Jakab, Heltzdörffer Mihály, Miskolczy Cs. Ferencz és Telegdi Pap Sámuel. Utóbbiak közt Heltzdörffer Mihály az unitárius nyomda vezetője volt, míg Telegdi Pap Sámuel utóda lőn Tótfalusinak az ev. ref. nyomda vezetésében.

***

Kolozsvárnak derék nyomdászai még 1892-ben megpendítették azt az eszmét, hogy Tótfalusi sirhantja méltó emlékkövel díszíttessék, mely czélnak megvalósítása érdekében a Grafikai Szemle is késznek nyilatkozott hasábjain propagandát kifejteni. Egy további lépés történt ez ügyben 1894-ben dr. Csernaton Gyula tanár fentebb érintett munkájának megjelenésével, melyet *Ruzicska Gyula* adott ki azzal a dicséretes elhatározással, hogy a könyv tiszta jövedelmét a sirkő beszerzésére fordítják. Erre való tekintettel a budapesti Könyvnyomdászok Szakköre megrendelte tagjai számára a füzetet, hogy ez úton istápolja a nemes czélt. Most tudjuk, hogy Ruzicska szaktárs jó szándéka minő pénzbeli eredményt mutatott föl, de azt hiszszük, hogy most, mikor csak rövid három év választ még el bennünket Tótfalusi halálnapjának kétszáz esztendő évfordulójától, komolyan kell hozzáfognunk, ha azt akarjuk, hogy az emlékkő emelése akkorra ténynyé váljon.

Erre a czélra gyűjtést kell indítani mielőbb! S e tekintetben a Könyvnyomdászok Szakkörének újra meg kellene tenni a kezdeményező lépéseket. Még pedig a következő módon. Van a Szakkör számadásainak egy évről-évre visszatérő tétele, mely ekkép hangzik: »Gutenberg-szoboralap — 50 frt«. Ez alap — mint halljuk — ma kamatoskamataival nyolczvan forintnál többre rúg. Létesítette ezt az alapot egy 1893. január hó 8-án hozott havigyűlési határozat oly czélből, hogy idővel a hozzájáruló egyéb adományok által a kellő nagyságra növekedett összegből Budapesten Gutenberg nagymesterünknek egy díszes emlékmű állíttassék. Azóta hat esztendő múlt el és az eredmény a mondott nyolczvan forint. Ha így haladunk tovább, kevés remény van arra, hogy a jelenlegi nemzedék elérje a tervbe vett Gutenberg-szobornak létrejöttét.

Minthogy tehát ily körülmények között a hat évvel

ezelőtt hozott határozatnak intencziója nem fog egyhamar látható alakot ölthetni, azt a javaslatot kockáztatjuk, hogy a Szakkör másítsa meg újabb határozattal ez alapnak eredeti rendeltetését s szentelje a felgyűlt összeget egészében a Tótfalusinak Kolozsvárt felállítani szándékolt síremlékre. Nem vétünk mi legkevésbé sem Gutenberg nagy szelleme ellen, ha így cselekszünk, mert hiszen Tótfalusi is egyike volt ama keveseknek, kik rendkívüli tehetségeikkel újabb, el nem enyésző fényt és dicsőséget szereztek Gutenberg korszakalkotó találmányának. Rajta tehát! Vegye föl a Szakkör az elejtett fonalat és lépjen a nyilvánosság elé, az idő rövidsége sürgetően kívánja, hogy az eszme valóvá váljék és 1902. márczius havára meglegyen a Tótfalusi emlékéhez méltó sirkő. Meg vagyunk győződve, hogy a lelkesültség hangján megszólamló kiáltvány meg fogja hozni a kívánatos eredményt nemcsak hazai nyomdászaink között, hanem az intelligencia, az írói világ távolabbi köreiben is.

Faragó.

A cinkmaratás.

(Kemigrafia, fotocinkografia, autotipia.)

Attól az időtől kezdve, midőn Poitevin a kettedkróm-savas kálinak az enyvszerű anyagra (zselatin) gyakorolt vegybontó hatását felismerte, az addig csak szűk téren mozgó cinkmaratás mind nagyobb tért hódított és olyan sikereket ért el, mely egyenesen kimondva, bámulatra ragadja nemcsak az e téren szakembert, a laikust is.

Általánosan ismeretes, hogy a cinkmaratás feltalálása előtt csupán fa-, réz- és acélbametszés útján tudtak előállítani nyomásra alkalmas képlemezeket; de ezek előállítása majdnem minden esetben művészi készültiséget, tetemes időt és költséget igényelvén, semmi esetre sem voltak alkalmasak arra, hogy az írójának vagy kiadójának kevesebbet jövedelmező művek vagy pedig ipari és kereskedelmi célra szolgáló nyomtatványok illusztrálására is felhasználhatók legyenek. Pedig hogy mily hatást gyakorolnak az illusztrációk valamely műben, nemcsak az értelem fejlesztése, hanem a kelandóság emelése szempontjából is, azt a kemigrafiai eljárás útján nyert képek olcsósága már sokszorosan bebizonyította.

Nagyon természetes következménye ennek az, hogy éppen nekünk nyomdászoknak áll leginkább érdekünkben nemcsak arra törekedni, hogy ez iparág minél nagyobb mérvben továbbfejlődjék, hanem hogy az általa nyújtott előnyöket saját érdekünkben minél jobban kihasználjuk. Ez azonban csak úgy történhetik, ha minél többen igyekezünk azt elsajátítani és minden olyan helyen, hol arra alkalmas tér kínálkozik, gyakorlatilag is üzni.

Mert ha minél többen foglalkozunk ez iparággal, nemcsak azt érjük el, hogy házilag előállítva olcsóbbá teszszük a képeket, hanem azt is, hogy ez úgyszólván örökké fejlődő szép iparágban való kísérletezés közben egyik vagy másikunk olyan fölfedezésre bukkan, mely a sok tekintetben csak kedvező véletlentől függő eljárásmódokat biztosabb alapra fekteti vagy pedig egészen újakkal gyarapítja.

És erre törekednünk annyival is inkább szükséges, mert hazánkban a kemigrafiai sokszorosító-ipar nemcsak hogy nem produkált eddig semmi újat, de az ennek szolgálatában álló intézetek munkáinak kifogástalanságához is sok szó fér; arra meg éppen fogadást mernék ajánlani, hogy a nyomdászok közül legfeljebb tíz százalék tudna megfelelni csak arra az egyszerű kérdésre is, hogy egyik vagy másik rajzról vagy képről mely eljárás útján lehet nyomásra alkalmas kliséet állítani elő?

Az igaz, hogy ezen csodálkozni nincs ok, mert míg a nyugoti népek kemigrafiai szakirodalmá egész könyvtárt képez, tudtommal a magyar szakirodalomban még nem sokat irtak a kemigrafia technikájáról.

Ezen a téren akar úttörő lenni e dolgozat, melyet jó német források* és némi gyakorlatból merített tapasztalatok alapján, lehetőleg rövidre fogva, akként állítottam össze, hogy abból az olvasó ne csak fogalmat nyerjen a különféle és legelterjedtebben használt kemigrafiai eljárásokról, hanem azokat gyakorlatilag űzni is megtanulja.

Ma és a közel jövőben még inkább használjuk majd az akcidensz-munkához a rajzot, mire a könnyen utánozható modern ornamentek mondhatni szinte csábítják az akcidensz-szedőt; ha aztán ezek a rajzolni tudáshoz a czinkmaratáshoz szükséges gyakorlati ismereteket, a nyomdatulajdonosok pedig az ahhoz szükséges néhány forintért beszerezhető eszközöket és anyagokat megszerzik, könnyű belátni, mily óriási előnyöket biztosítanak ezzel egymásnak és a magyar nyomdászatnak.

Vonalkás rajzú klisék (czinkografiai) készítése.

A lemezek csiszolása.

Kliséket bármely fémből, mint: vas, aczél, czink, réz stb. készíthetünk, de ehhez majdnem kizárólag a czinget és rezet használják. Úgy a czinget, mint a rezet maratásra teljesen alkalmas, csiszolt állapotban szerezhetjük be, illetőleg kell is beszerezniünk a szaküzletből, mert a kereskedelemben található csiszolatlan fém telve van hólyagokkal, szénnel és így a célra teljesen alkalmatlan; de meg a czinget egyenetlése, csiszolása nehéz és sok időbe kerülő munka, melyet gyakorlati szempontból kerülnünk kell. Hogy mégis szükségesnek tartom a lemezek csiszolását ismertetni, ez azért történik, hogy a munka közben valamely okból használhatlanná lett lemezt lecsiszolni és más alkalommal felhasználni tudjuk.

A csiszolatlan vásárolt vagy a munkaközben elromlott czingéből mindenekelőtt a megfelelő darabot levágjuk, úgy, hogy egy vasvonalzót fektetünk rá és egy éles, keskeny aczélvésővel két-háromszor erősen megkarczoljuk; ha most a megkarczott czinget a karczolásal párhuzamosan az asztal szélére fektetjük és kiálló szélét gyorsan lehajtjuk, az úgy elpattan, mint az üveg. A széleket aztán reszelővel gömbölyűre tompítjuk, hogy kezelés közben kezünket meg ne sérthesse és néhány szeggel az asztalhoz erősítve, egy, az asztalosok által is használt aczél levonó-pengével legyaluljuk. E gyalulásnál

egyforma nyomást kell adni a kézzel és a levonó-pengét felváltva, hosszában és keresztben kell jártatni. Midőn így teljesen tiszta és egyenes felületet nyerünk, durva csiszoló- (Schmirgel)-port veszünk elő és egy darab rongyot megnedvesítve, azzal jól ledörzsöljük a lemezt; ha aztán a levonó-penge által okozott sávok eltűnnek, finomabb csiszoló-porral addig dörzsöljük, míg a lemez teljesen sima, karczolás nélküli felületet nyer. Most a vonalzót élével ráfektetjük és a világosság felé tartva megvizsgáljuk, hogy a felület egyenes-e, nincsenek-e benne mélyedések, melyeket dörzsöléssel nem, vagy csak hosszas munka után tudnánk eltávolítani. Ha ilyen mélyedést fedezünk fel, a vonalzóval pontosan lemérjük, hol fekszik az és e helyet a lemez hátán karczolásal megjelöljük, aztán sima felületével vasasztalra fektetjük a lemezt, a megjelölt helyre valamely tompa vasat tartunk és erre kalapácsal gyöngén ráverünk, hogy így a mélyedés a sima felületen eltűnjék.

Midőn többszörös vizsgálat után teljesen meggyőződünk arról, hogy a lemez teljesen sima felületet nyert, a legfinomabb csiszoló-porral még egyszer jól ledörzsöljük, végül iszapolt krétával tükörfényességűvé csiszoljuk. *A tükörfényességű lemez azonban az átvitelhez nem alkalmas*, mert az átvitel rosszul tapad rajta, azért az átvitel előtt mindenkor le kell önteni egy rész kén- vagy salétromsav és 40—50 rész vízből álló oldattal, hogy a lemez meghomályosuljon és róla a legkisebb zsírnemű piszok is eltávolodjék.

Ha a csiszolt lemezeket nem használjuk mindjárt, úgy selyempapír közé kell tenni és semmi esetre sem hideg helyen, hanem mérsékelt szobalevegőben tartani és különösen attól kell óvni, hogy hideg helyiségből mindjárt melegre, vagy megfordítva vigyük, mert ilyenkor mindig vízpára csapódik a lemezre, miáltal oxidál és ez a további munkánál sok kellemetlenséget okozhat.

A rajz vagy kép direkt átvitele a czingre. (Kemigrafia.)

Valamely rajznak czingre való átvitele sokféle módon történhetik, de mivel az elem tűzött cél csak a leg-egyszerűbb eljárások ismertetése, azért csak az átnyomó-papírral és a fotográfia segítségével történő átviteli eljárásokkal fogok foglalkozni.

A legegyszerűbb és legkönnyebb eljárás az átvitelhez az, ha valamely rajzot a papírról direkt a czingre nyomhatunk át, de ez csak úgy lehetséges, ha a rajz e célra preparált (autográfia) papírra van elkészítve és pedig autográfia-tussal, mely zsírnemű anyagokat tartalmaz.

A papír preparálását, bár ilyen papírt készen is kaphatunk, legjobb, ha magunk végezzük a következő módon: 1 rész keményítőhöz 1/4 rész fehér zselatint adunk, ezeket egy tányérban hideg vízben feloldjuk, aztán a keményítő viz mennyiségének kétszeresét kitevő vizet tiszta fazékban a forrpontra fölmelegítünk és folytonos kavarással közben hozzáöntjük a feloldott keményítőt és zselatint s csak addig főzzük, míg az egész keverék szirupvastagságúvá válik. Ha azt akarjuk, hogy a papír preparált oldala könnyen felismerhető legyen, egy kevés gummiguttit teszünk a keverékbe, mely azt gyöngye sárga színre festi.

A preparáláshoz kétféle papírt kell használnunk, és pedig jól áttetsző másoló- (Pausch-) papírt, melyre a

* Julius Krüger: Die Zinkgravure oder das Aetzen in Zink, etc. — Julius Verfasser und Dr. G. Aarland: Der Halbtonprozess. — Dr. A. Miethe: Das Atelier des Photographen. — Dr. J. M. Eder: Jahrbuch für Photographie u. Reproduktionstechnik.

rajzot másolhatjuk és bármely szabadkézi rajzhoz alkalmas erős papirost. Ezeket egymásra helyezük és a keményítő-oldatba mártott tiszta, puha szivacsos többször bemázoljuk, de a papirnak *csak az egyik oldalát* és ügyelve arra, hogy a bevonás lehetőleg egyenletes legyen. Az így egyenként bevont íveket aztán száradás céljából kitergetjük.

Az ilyen papír preparált oldalára, mint előbb is említettem, autografiai tussal készítjük vagy készítettjük el a rajzot. Rajzolásközben óvakodni kell attól, hogy ujjainkat a papíron tartuk a nélkül, hogy védő, tiszta papírt ne helyezzünk alája, mert ebből pecsét támad, a mi az átnyomás után a cinken előtűnik és onnan nehezen távolítható el.

Midőn a rajz kész, a tus rajta megszáradt, hozzáfoghatunk az átnyomáshoz. Ehhez mindenekelőtt egy szatírozó-présre van szükségünk, a mely a legtöbb nyomdában és könyvkötőknél különösen található. Először

rendbe hozzuk e prést, a mi abból áll, hogy a használandó czinklemezre, ennek a nagyságának megfelelő sima papirlemezt helyezünk, ezeket a két vashenger közé téve, megszorítjuk a hengereket annyira, hogy a cink és papirlemezt csak gyöngén fogják össze. Most egy csészében kevés vizet és ebbe 5—10 csepp (1:100) salétromsavat öntünk, az asztalra egy ív tiszta papírt helyezünk és erre (rajzfelületével alul) ráteszszük a preparált papírt, mit aztán egy kis puha szivacsos bevonunk a salétromsavas vízzel, de csak annyira, hogy a papír gyöngén átítatódjék, aztán a két sarkánál fogva ujjainkkal fölemelve, ráhelyezzük az előzőleg tisztára letörölgetett czinklemezre. Erre két-három ív írópapírt és e fölé a sima papirlemezt téve, az egészet fölemeljük és egyik szélénél becsiptetjük a két henger közé, aztán egy kissé megszorítjuk a hengereket és három-négyyszer keresztül és visszahajtjuk alatta. Ekkor kiveszszük a hengerek közül, a rajzpapír hátát még egyszer nagyon gyöngén megnedvesítjük a savas vízzel és újra ismételjük az előbbi eljárást, csakhogy most már erősebben rászorítjuk a hengereket és úgy bocsátjuk át alatta öt-hatszor.

Kivéve a lemezt a hengerek közül, az asztalra helyezük és a berajzolt papír egyik szélét óvatosan és addig emeljük fel, míg a rajznak egy részlete láthatóvá válik. A jól sikerült átnyomásnál a rajznak éles, fekete vonalakkal kell előtűnni a cinken és a papíron a tusnak úgyszólván nyomának sem szabad látszani. Ha ez nincs úgy, az előbbi eljárást még egyszer kell ismételni.

Most már okvetlen sikerült az átnyomás; a papírt

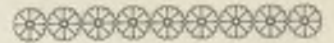
óvatosan leemeljük a cinkről. Ha egyes helyeken nehezen jönne le, nem erőszakoljuk, hanem tiszta vízbe mártott szivacsos megnedvesítjük, midőn aztán a papír könnyen leválik. De a lemezen itt-ott rajta marad mégis papír- és keményítőfoszlány, mit lehetőleg gyorsan és óvatosan eltávolítunk teljesen egy tiszta vízbe mártott puha szivacsos, aztán a lemezt borszeszláng fölé tartva, folytonos mozgatas közben megszáritjuk és lehűlni sima köré helyezük. Ha a lemez lehült, vízben szirupvastagságúra feloldott gummiarabikumba (melyet előzőleg gondosan át kell szűrni) mártott rendkívül puha szivacsos, körbefutó mozgásokat végezve, bedörzsöljük, úgy, hogy az egész lemezt vékony gummiréteg fedje be.

Úgy a gummival való bedörzsölés, mint általában mindenkor, midőn szivacsos kezeljük a lemezt, könnyed, alig érezhető nyomást szabad csak gyakorolni vele a lemezre, mert a legkisebb nyomás helyrehozhatlanul tönkretetheti a rajzot.

A gummival való bevonás után rajzfelületével befelé, hogy a rászálló portól óvjunk, ferde állásban a falhoz támasztjuk a lemezt, hogy rajta a gummiréteg megszáradjon.

Ruzicska Gyula.

(Folytatása következik.)

Böhm Béla.

Nagyban készülődött a mult évben az Athenaeum személyzete *Böhm Bélának*, a nagy nyomda-intézet üzletvezetőjének félszázados jubileumára. Nagyszabású ünnepséget terveztek erre az alkalomra, mert méltó módon akarták ünnepelni azt a férfiút, a ki a magasabb polczon se feledte el soha, hogy ő tulajdonképen nyomdász, ha előljárói mindjárt a hivatalnoki kar kötelékébe is helyezték át. A nagyszabású ünnepség azonban az

öreg úr gyöngékedése miatt szerény házi ünneppé zsugorodott és csak annyi lett az egészből, hogy a személyzet küldöttsége deczember 25-én *Szabó Dezső* művezető vezetése mellett megjelent a jubiláns lakásán, a hol rövid, de meleg szavak kíséretében adta át a személyzet ajándékát. Ugyanekkor tisztelgett nála az önképzőosztály küldöttsége is, átadva neki a szokásos aranyakat. Reszkeive, meghatottan köszönte meg a jubiláns a pályatársak megemlékezését, a kik neki tartós egészséget és kitartást kívántak.

Böhm Béla már huszonhét év óta áll az Athenaeumban, tehát az ötven esztendőnek több mint felét itt töltötte el. Működésének első fele ennek éppen az ellenkezője volt, mert a fiatal Böhm folyton változtatja kondícióját és egyik helyről a másikra megy. Ennek

Böhm Béla.

is megvolt a magyarázata. Ő tulajdonképpen a színészet iránt érzett erős vonzódást s már mielőtt pályáját megkezdte, ez akart lenni. Azonban akkor az ifjúságán hajótörést szenvedett. Később megint megkísérelte e terve kivitelét, de a Burg-színház akkori igazgatója lebeszélte erről az ideális fiatal embert.

Hanem azért a szunnyadó szikra nem hagyta békén jó sokáig s ez tette fiatal éveit változatosná, e miatt bolyongott olyan sokat.

Életrajzi adataiból az Athenaeum által kiadott elegáns füzetből — melyet *Janovits Ferencz* szaktársunk irt meg lelkesen és ügyes tollal — a következőket közöljük:

Böhm Béla 1836. márczius 24-én született Budán. A piaristák gimnáziumának négy alsó osztályát elvégezvén, 1848 augusztus 16-án az Egyetemi nyomdába kerül betűszedő-gyakornoknak. Szive a szinpadra vonzotta, de ifjúsága, melyhez talán az anyagiakban való szükség is társult, egyidőre legyőzték benne a szinpadra sikerek utáni vágyat s két évet töltvén az Egyetemi nyomdában, melynek akkori művezetője Krüner Lipót volt, 1850. augusztus 22-én Pozsonyba költözött. Atyja ugyanis elhalálozván, anyja Pozsonyba tette át lakását. Így került a pozsonyi Wiegand-nyomdába, hol 1854. július 9-én segéddé avatják s itt marad december 2-ig. Ez időtájt újból megkísérlé, hogy szinpadra jusson s e vágy magyarázza meg, hogy Böhm Béla hosszabb ideig nem maradt meg egy-egy helyen s majdnem minden évben más városban vagy üzletben találjuk.

Igy 1854. december 4-én már Schreiber Alajos (ma Angermayer) nyomdájában vállalt kondíciót s itt maradt 1856. május 17-ig; de már május 30-án Budapesten van s tíz hónap alatt Számwald és Emichnél találkozzunk vele. 1857. márczius 9-étől Heckenastnál dolgozik s ő volt az akkoriban alapított Üstökös főszedője.

Heckenasttól 1860. december 22-én kilép, hogy 23-án visszamenjen az Emich-féle nyomdába. Itt a következő év február 10-eig maradt s ekkor Aradra a Réthy Lipót nyomdájába megy művezetőnek; de itt sem maradt sokáig, mert szeptember 23-án már ismét Pesten találjuk a Heckenast-nyomdában. Érdekes és igen jellemző, hogy 1862-ben öt hónap alatt négy nyomdában fordult meg. 1862-ben elhagyja az országot s Bécsbe megy, hol Holzhausennél mint korrektor működik. Ez volt ez ideig a leghosszabb kondíciója, a mennyiben itt öt évet töltött. 1867-ben ismét Pestre jön s február 20-án a Pollák testvéreknél (mostani Légrády testvérek) vállal művezetői állást. Ez állásában azonban csak néhány hónapot tölt, mert május 20-án újból a Heckenast-nyomdába megy s itt marad 1868. május 16-ig, 17-én pedig Deutsch Mórhoz megy át művezetőnek. Ez állásában csak augusztus 22-ig marad s ez időtől kezdve 1869. április 17-ig Madarász Endre pécsi nyomdájának művezetője. De szive ismét csak a fővárosba vonzotta s augusztus 20-tól december 24-ig Deutsch Lipótnál, majd a Deutsch-féle részvénytársaságnál mint művezető van alkalmazásban. 1870. évi márczius-augusztusig a Légrády testvéreknél, azután Bucsánszkyánál (augusztus 16-tól szeptember 10-ig) foglalkozik, mint szedő. 1871. évben korrektor a Pester Lloydnál, 1872-ben pedig újból visszakért a Heckenast nyomdájába, hová február hóban lép be, de július 1-én az Athenaeummal

cseréli fel. Itt aztán vége szakad a vándorlásnak s 1873. február 23-án megnősül.

Böhm Béla fiatal éveiben nemcsak a maga tudásának tökéletesbitésére törekedett, hanem az egyesületi életben is tevékeny részt vett. Nagy szeretetnek örvendett pályatársai körében s még az ellenkező véleményen levők is tisztelték az ő meggyőződését.

Böhm az 1866-ban alakított nyomdász-önképzőegylet alapító tagja lévén, higgadt gondolkozásával s tevékenységével nagy hasznára volt annak; ugyancsak ő volt képviselője az önképző-egyletnek 1869-ben Buschmann Ferenczcel (a jelenlegi nyomdatulajdonossal) együtt a II. osztrák-magyar nyomdászgyűlésen. Ugyanez évben pedig megválasztották az önképző-egylet elnökének.

1872-ben két pártra szakadt az egylet. Az ellenőri állásra a magyar párt jelöltje *Böhm Béla*, a német párté *Anft János* volt. A magyar párt túlnyomó többséggel győzött, de a kisebbség megtámadta a választást; Böhm Béla puritán jelleme nem tudta elviselni a kisebbség igazságtalan támadásait, önként mondott le állásáról. De Anft sem fogadta el többé a jelölést, mert teljesen azonosította a maga nézetét Böhm Béla nézetével. Ilyen ellenfelei voltak Böhm Bélának. Ekkor választották meg *Steiner Adolfot* ellenőrré, ki még ma is számvivője s buzgó hivatalnok a Magyarországi Könyvnyomdászok Egyesületének.

A szakirodalom terén sem maradt tétlenül. Dolgozatait megtaláljuk a Tóth István szerkesztésével Egerben megjelent Gutenberg című első magyar szaklapban, majd később a Typographiában is.

Most már visszavonult a közpályán való szerepléstől s csak az Athenaeum daloskörének elnökségét viseli hűségesen és kitarással.

A puritán jellemű szaktárs becsületes felebbvaló is lett, a kit szeret mindenki, a kit tisztelnek és becsülnék alantasai és a ki nagy ismeretsséggel és meleg baráti körrel dicsekedhetik.

Elmaradt az ünnepség, elmaradt a külsőségekben való megnyilatkozás; de azért annál igazabban, annál bensőbbben ünnepeltek azok, a kik a jubilánst ismerik.

Bizonyították ezt ama levélbeli gratulációk, a melylyel az öreg urat valósággal elárasztották.

Mi is gratulálunk neki és ismételjük az enlékfűzet részére *Endrődi Sándor* által irt alkalmi költemény utolsó strófáját:

Tiszta szívvel ölelünk át,
Ősz barátunk,
Nem üres szó, ha neked mi
Jót kívánunk.
Itt vagy köztünk házi körben,
Hű családban —
Nem cziprázzuk: Isten tartson!
Isten áldjon!

VEGYESEK.

A táblázatos szedésre kiirt szakcikk-pályázatunkra a meghosszabbított határidőig: december 31-ig két pályamunka érkezett be, az egyik »Szerény«, a másik »Szerencse fel!« jelige alatt. A beküldött dolgozatokat most tanulmányozza a bizottság, a melynek döntéséről talán már jövő számunkban hírt adhatunk.

A czinkmaratás. E cím alatt lapunk mai számában hosszabb közlemény közlését kezdjük meg, a melyet jobbára német forrás-művek alapján írt meg *Ruzicska Gyula* szaktársunk, a kolozsvári Ajtay-nyomda fíradhatlan művezetője és az ottani nyomdászatnancziska szaktanítója. Erre a nagy szorgalommal megírt cikksorozatra ezen az úton is felhívjuk olvasónk figyelmét

A szakiskola öszre megnyílik. A kereskedelemügyi miniszterium iparoktatási ügyosztályának vezetőjétől, *Szterényi József* miniszteri osztálytanácsostól nyert legújabb értesülés szerint az Országos Iparegyesület által felterjesztett szakiskolai tervezetünket úgy a kereskedelmi, mint a közoktatási miniszterium már elintézte s az ügy jelenleg az Országos Iparoktatási Tanácsnál lévén, itt még az év elején fog végreleg és kedvező elintézés nyerni. Ezek szerint mégis remélhetjük talán, hogy az öszre megnyílik a szakiskola, ámbár úgy tudjuk, hogy e tekintetben még igen sok teendő van hátra, a melyekre nézve még semmi nyomát sem látjuk az intézkedéseknek.

A Főnökegyesület legutóbbi választmányi ülésén elhatározta, hogy felhívja a budapesti nyomdatulajdonosokat a Szakkör által husvétkor rendezendő nyomtatványkiállításban való minél tömegesebb részvételre. A Szakkör választmánya ennek folytán a *Jelenkezési határidőt február 15-éig* hosszabbította meg és a nyomtatványok bekezdési határidejét pedig *márczius 10 15-ében* állapította meg. Reméljük, hogy most már sikerülni fog ez a kiállítás, a melyből sok oklást nyerhetünk majd szakmánk fejlődéséről és fejlesztésére nézve.

A Betűszedés Kátéja II. füzetének megjelenését eddig különböző körülmények gátolták. Most már azonban rövid idő alatt meg fog jelenni. A II. füzet egyszersmind a II. részét is képezi a három füzetre tervezett munkának, ezzel a címmel: *A táblázatszedés és a czímbeállítás.* Tartalma pedig lesz: *A táblázatszedésről* általában. Az oszlop-szedés. A stégek és léniai alkalmazása. A vonalos táblázatok kiszámítása és szedése. *A czímbeállítás:* A cím- és díszbeállítás alakja és szabályai. A cím- és díszbeállítás használati módjai és a sorok beosztása. — A füzet legalább öt óktáv ivre fog terjedni és számos példán kívül több szedés-mintát is tartalmaz. A II. füzet ára ugyanaz, mint az I. füzeté: helyben *50 kr., portóval 57 kr.* Előfizetések szerzőhöz (*Grócz Ernő*, Budapest, Hold-u. 7.) küldendők. A füzetek együttesen vagy külön is megrendelhetők. A II. füzetet a Pesti könyvnyomda-részvénytársaság készíti s így ennek csinos kiállítása is biztosítva van. A szellemi rész pedig biztos és részletes útmutatással fog szolgálni azoknak is, a kik a táblázatszedésben és a czímbeállítás használatában még járatlanok, úgy, hogy e könyv segítségével a betűszedés ez ágait is könnyen elsajátíthatják.

A könyvnyomdák legtöbbje által üzletfelcikeknek ajándékozni szokott *naptárak* közül az idén kilenczfelét volt alkalmunk látni, melyek közül egy könyvalakban, öt mint tömbnaptár és csak három jelent meg fali naptárként. *A Hornyánszky* cég nyomdája magas fokon álló előállítási képességét mutatja be, a mennyiben a munka szemben álló két-két lapja mindig egy-egy hónapot mutat, hozzávaló jegyzettel, balról, míg a jobboldali pagina a nyomda termelési ágazatait jelöli meg, szaklap-kivonatokat közöl stb. Minden ilyen dupla lap más-más színben van nyomva, a szokott tiszta kivitelben, csak egyik-másik színnel nem tudtunk megbarátkozni; maga a szedés magas fokon áll s a legújabb anyagokkal szedve, nagy változatosságot mutat és ügyes szedőkezekre vall. A czímlepet az a színes alkotás adja, melyet deczemberi számunkban mellékletként hoztunk. A tömbnaptárak közül a *Czettel és Deutsch* és a *Posner* cézeké ékeskedik különösen szép kivittel, a mennyiben az alaptáblán szép kivitelű kromolitografiai alakok vannak és az idén a két nagy cég közül a *Czettel és Deutsch* cég rajzban szebbet produkált. A többi tömbnaptárak tucatszámú munkák, melyek mindazáltal praktikus értékűek és kiállításuk is látható csinnal és gondal készült; de különösen ki kell emelnünk közülök a *Kertész* cég naptárát, mely ugyan egészen a tavalyi mintájú (talán több évre nyomták), de most is kellemesen hat a szemlélőre. Fali naptárakat a *Pesti könyvnyomda-részvénytársaság*, a *Pallas* és a *Bróza* cég adott ki. A részvénytársaságé, magát a naptárszöveget kivéve, teljesen litografia és az úgynevezett szecesszionista iránynak hódol. Szép rajz; ügyes koncepczió és kifogástalan tiszta kivitel jellemzik. A *Pallas* naptára igazán szép és hatásos munka. A művészi szedés, a színek helyes megválasztása, a gyönyörű tiszta nyomás mind összejátszanak, hogy szépet alkossanak. E mellett praktikus is, mert a naptárszöveg nagy cicerobetétkkel van szedve, úgy, hogy a falról könnyen olvasható. A *Bróza*-nyomda naptára kevésbé csinos, mint az eddigiek, sem az elrendezés, sem a színválasztás nem szerencsés, s különösen az elrendezés az, a mely a különben igyekvésre valló munkának értékét leszállítja. Azt hisszük azonban, hogy jogosan várhatunk e cégtől a jövőre szebb és jobb alkotást. — Ugyancsak be-

oldította szerkesztőségünknek naptárát a bécsi *Alvensleben* cég, mely *száraz-stereotipiai* gépeket gyárt. A naptár igen csinos színes kivitelű apróság, melynek minden lemezét száraz-stereotipia útján állították elő.

Tanay Józsefet, lapunk felelős szerkesztőjét, a kerületi betegsegélyező-pénztár, a kereskedelmi miniszter felhívására, az Országos Ipartanács tagjai közé delegálta, a kereskedelmi miniszter pedig ugyane tanács kilencztagú előkészítő bizottságának tagjává nevezte ki.

Főlolvasó-ülés és kedélyes estély. A Szakkör deczemberről elmaradt főlolvasó-ülését *január 22-én d. e. 10 órakor* tartja meg a Wilburger-féle diófa-utczai vendéglőben. — Ugyanezen a napon lesz a *kedélyes estély* is, még pedig megint csak a Metropol-szálló felér termében, a melyre válogatott és élvezetes műsort állított össze a vigalmi bizottság. Úgy a főlolvasó-ülésre, mint a kedélyes estélyre ezen az úton is felhívjuk a tagok figyelmét.

A Szakkör téli nagy táncvígalmát február hó 25-én tartja meg az Ügyvédi Kamara díszes helyiségeiben. Erre a mindig kedélyes mulatságra már most is felhívjuk az érdeklődők figyelmét.

A székesfejérvári szaktársak folyó hó 14-én rendeztek zártkörű nyomdászbiót a Magyar Király szálloda helyiségeiben. A tiszta jövedelem fele részben a Székesfejérvárott létesítendő Erzsébet-népkonyha javára, felerészből pedig a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők együletének árvaalapja javára fordították.

A miskolczi könyvnyomdászok január 28-án saját könyvtárjuk javára zártkörű táncvígalmat rendeznek. A meghívón alányomás gyanánt a nyomdászczimert látjuk, melybe a sas helyett a *magyar czimert* illesztették be. Engedelmet kérünk, de ezt nem helyeselhetjük. A nyomdászczimert nem lehet magyar köntösbe bujtatni! Ha tehát a miskolcziak nem akarták az ottani közönség miatt a sasos czimert használni, inkább hagyták volna el az egészet.

A főváros házi nyomdája. — Előzőtt pár héttel — írja a *Typographia* január 13-iki számában — egy cikket közöltünk, abból az alkalomból, hogy a Grafikai Szemle megtámadta a fővárost, a miért ez egy házi nyomdát rendezett be. Akkor elmondtuk, hogy nekünk mindegy, akár magánvállalkozónak, akár az államnak vagy a községnek dolgozunk, csak megkapjuk az árszabály szerint való díjazást, sőt kifejeztük ama nézetünket is, hogy jobb a községyi vállalkozás, mint a magántöké, mert az előbbi esetben legalább a haszon a közönségé, nem a vállalkozóé. Nagyon tévedtünk a multkor; ha nem is abban, hogy nekünk mindegy, bárkinék dolgozunk, hanem abban, hogy a község jobban fizet, mint a magánvállalkozó. A főváros bizony nem hogy jobban nem fizet, de sőt lefőzi a munkások zsarolásában a leglelketlenebb magánvállalkozót is. Nincs ott árszabály, sőt még az alapszámítást sem tartják meg, a miben főhihás a városi képviselő: *Kurfürst Miksa* nyomdász. Ez az úr kivitte azt, hogy a székes főváros ma már a legutolsó munkásnyúzóvá aljasult, pedig eddig az volt a hit, hogy jobban díjazza alkalmazottait, mint az állam vagy bármelyik magánvállalkozó. De reméljük, hogy ez állapottok ellen tudunk valamit tenni, ha másutt nem, úgy a székesfőváros képviselőtestületi gyűlésén, mert az még sem járja, hogy Európa leggazdagabb városa ily eljárás tanusiton munkásaival szemben, midőn a külföldi városok más példát mutatnak. — Azt hisszük, hogy ehhez nem kell semmi kommentár. Sőt még azt se írjuk meg, hogy azóta ennek a nyomdának még csak magyarul se tudó igazgatóját: *Jauernig Nándort* is elvitték a miniszterelnökhöz a diszkvalifikációval és bemutatták annak a nagy — szakfőúrú.

† **Szillágyi Sándor,** a magyar történetírás nagy tudosa, e hó 12-én szenderült jobb létre, hosszabb kínos szenvedés után, élete 72-ik évében. Az általa írott és szerkesztett munkák egész könyvtárt képeznek és alaposságukkal nemcsak a hazai irodalomnak válnak díszére, hanem történeti multunknak a világirodalomban is biztosítanak előkelő helyet. Szolgáljon munkássága emléke buzdításul késő utóknak is!

Halálozás. Távol hazájától, a Rajna melletti *Barmen* városában, önkézzel vetett véget életének egy tehetséges magyar nyomdász, *Holndonner Ferencz.* Az esetről a *Helvetica Typographia* következőket írja: *Barmen* városában november 29-én hűnyit el 29 éves életkorában Holndonner Ferencz akcziószedő. Közönségen születén, felszabadulása után beutazta Ausztriát, Svájcot, innét Páris felé fordult, eminen Mannheimba, hol egyideig munkában állott. Azután Berlinbe került, innen Darmstadt, Frankfurt, Bazel városokban fordult meg, majd Svédország Göteborg városában vállalt munkát; utóbbi helyről aztán Prágába, később Madridba és újra Párisba ment; végre Barmenben állapodott meg, hol rövid másfél estendő alatt egy tekintélyes üzlet élére jutott mint művezető. Utazásai közben az idegen nyelveket kezdte tanulni és négyféle nyelven tudta magát megértetni. Rendkívüli szellemi tehetségei, nagyfokú akarat-

ereje mellett sem tudott egy-egy helyen soká vesztegelni; mihely észrevette, hogy eszméit, melyek olykor ugyan többé-kevésbé ideálistikusok voltak, az illető üzletben nem méltatják kívánsága szerint, rögtön odébbállott, — többnyire a nyomdafőnök nem csekély sajnálatára — hogy tervei keresztülviteléért más helyen kísérleje meg. A sok csalódás, melyeken ennek következtében keresztülment, kedélyét elmérgesítette; ilyen szerencsétlen pillanatban revolverlövéllyel szerzett magának és ábrándjainak örök nyugtot. Munkái az Altenburgban működő Watzulik szaktársnak és földijének eszmemenetéhez hasonló irányban mozogtak, kit Holndonner magának mintául is választott. Szép talentuma veszett vele kárba, mely, ha biztos kéts helyes útra vezet, jeles alkotásokra lett volna hivatva a könyvnyomtató-művészetben. Idegen földön tett kalandozásaiban a magyarhoni szakfeleményekről sem feledkezett meg; így az ébredezni kezdő szakiskola ügyéről is írt cikket Holndonner a Grafikai Szemle 1894-iki évfolyamában.

Változások a világpostaforgalomban. A legutóbbi washingtoni postakongresszus határozatai alapján a belföldi és az egyetemes postaegyesülethez tartozó országokkal való forgalomban 1899. évi január 1-ével lényegesebb változások állottak be, melyek a postai forgalmat még olcsóbbá teszik és bizonyára jelentékeny forgalmi föllendülést fognak előidézni. Így: 1. *Levelező-lapok.* Ausztriába, a megszűnt tartományokba és a többi külföldi országokba címzett levelező-lapok (egyszerű vagy válaszlappal) nemcsak a hátoldalon, hanem a címoldalon is képpel, reklám-ábrákkal lehetnek ellátva. A belföldi forgalomban a címoldalon képpel vagy reklám-ábrával ellátott levelező-lapok ezúttal sem fogadtatnak el. A bérmentetlenül, avagy érvénytelen franko-jegyekkel postára adott levelező-lapok nem díjaztatnak többé mint bérmentetlen levelek, hanem a levelező-lapért járó díjnak kétszeresével (azaz a belföldről, Ausztriából, Bosznia-Hercegovinából, Montenegróból és Szerbiából eredők négy krajczár, az egyetemes postaegyesülethez tartozó többi országokból eredők pedig tíz krajczár portóval) terheltetnek meg. 2. *Nyomatványoknak* tekintetnek és mint ilyenek díjkezdvezményekben részesülnek ezúttal a fényképeket tartalmazó, valamint az írógépekkel készített iratok levonatai, akár kromograf-, poligraf-, hektograf-, papirograf-, akár főnixszel stb. állítottak elő. E levonatok azonban csak az esetben esnek kedvezményes díjazás alá, ha a postahivatalnál legalább is húsz teljesen megegyező példányban egyszerre adatnak föl. A nyomtatványokon ezúttal még a következők lesznek megengedve: a nyomtatott névjegyekre legfőképpen öt szóból álló szerencsekívánát, köszönetnyilvánítás, vagy egyéb udvariassági kifejezést szabad csak írni; árjegyzékekbe, ajánló hirdetményekbe vagy üzleti körözevényekbe az utazó ügynökök nevén és átutazásuk idején kívül azt a helyet (várost) is be lehet írni vagy megváltoztatni, melyet útjukban érinteni fognak. 3. *Árúminták* maximális súlya az egyetemes postaegyesülethez tartozó országokkal való forgalomban kivétel nélkül 350 gramm. A díjazásban más változás nem áll be, csak az, hogy a Németországba címzett 250—350 gramm súlyig terjedő árúminták díja 10 kr. 4. *Nemzetközi utalványok.* Az egy-egy utalványra befizethető összeg maximuma az eddigi 200 fnt helyett 500 fnt (= 1000 frank = 800 marka), kivéve Bulgáriát, Rumániát, Dániát és néhány tengerentúli gyarmatot. Érintetlen marad az eddigi maximum az Amerikai Egyesült-Államokkal (Magyarországból 200 fnt = 525 frank). Utánvételes ajánlott levelek Franciaországgal, Portugáliával, Chilivel és Tunissal való forgalomban 1899. évi január 1-től fogva az ajánlott levélpostai küldemények utánvétellel terheltetők meg. 5. *Nemzetközi postai megbízások.* A külföldről Magyarországra szóló megbízásokra beszédhető összeg 400 forintra emeltetik föl. A Keleten működő cs. és kir. postahivatalok által behajtható összeg maximuma 1250 frankról 1000 frankra szállítatik le, míg a forgalomban résztvevő többi országokba küldött megbízásokra behajtható maximális összeg az eddigi marad. Ezenfelül egyéb többé-kevésbé lényeges módosítások is lépnek életbe.

Földrajz-statisztikai tabellák a föld összes államaival címe ama könyvnek, a melyet a magyar földrajzi társaság pártfogása mellett *Szende Gyula* állított össze és melyet a vallás- és közoktatásügyi miniszter a felsőbb tanintézeteknek, nemkülönben a kereskedelmi és polgári iskoláknak megvételre ajánlott. A mű 15 ívre terjed és könnyen áttekinthető módon tárgyalja 10—15 rovatban a föld egyes államaival kulturális viszonyait, mint az alkotmányt, kormányformát, területet, lakosságot, városokat, vallást, nemzetiséget, be- és kivándorlást, közoktatást, igazságügyet, pénzügyet, hadügyet, tengerészetet, nyerstermékeket, kereskedelmet, ipart, közlekedést és végül a pénznemeket, súly-, hossz- és ürmértéket. A szöveges részhez hat színes grafikon van csatolva. Magyar nyelven teljesen új e könyv,

mivel ezideig csakis a németek terjesztették e mindenkire nézve hasznos könyvet. Ezért is megelégedéssel kell fogadnunk e művet, a mely mindenkinek jó szolgálatot tesz.

Az 1900. évi mainzi Gutenberg-émlékünnep rendezésére kiüldött bizottság a következő programot dolgozta ki: Az ünnep főnapján június 24-e (János napja) határozatott meg; az utána következő két napon szintén lesznek ünnepségek. Az első napon akadémiai jellegű gyűlést tartanak a városház csarnokában, melyen egy kiváló tudós értekezik Gutenbergről és találmányáról. Délután ünnepi lakoma, este pedig kerti ünnep lesz. A második nap programja történelmi körmenet, tisztelgés a Gutenberg-szobor előtt és a Rajna történeti hajókirándulásból fog állani. A harmadik napra népiünnep van tervbe véve. Mainz városa az emlékünnep alkalmából egy tudományos jellegű történelmi munkát fog kiadni, melyben a bel- és külföld Gutenberg-írói fognak dolgozataikkal résztvenni. Egy másik ünnepi irat népies nyelvzetben fogja Gutenberg művét tárgyalni, továbbá útmutató gyanánt szolgál Mainz városáról és ennek kulturális haladását ismertetni fogja. Tervbe van véve továbbá egy nagyobb szabású tipográfiai kiállítás, a könyvnyomdászatnak a mai napig történet fejlődése feltüntetésére. A nagy kiállítás mellett egy kisebb szerűt is rendeznek, melyen a könyvnyomtatás első produktumai (1450-től 1470-ig) kerülnek bemutatásra, mely célra a bizottság a különböző könyvtárak vezetőségébe érintkezésbe fog lépni. Végül egy Gutenberg-alapítvány létesítését tervezik, a mainzi ösnyomtatványok beszerzésére, valamint a Gutenbergre vonatkozó történelmi okiratok egyesítésére a mainzi városi könyvtárban. Ezzel összefüggésben egy Gutenberg-múzeum alapját is meg akarják vetni. Az ünnep protektorálul a hesszeni nagyherceg van kizemelve; azonkívül nagy tiszteletbeli bizottságot is választanak majd a bel- és külföld legkiválóbb szakkérfiaiból, valamint a német birodalmi és szövetséges kormányok képviselőiből, egyetemi és akadémiai tagokból.

A modern plakátok kezdetől fogva nem dicsekedhettek a nagyközönség egyhangú tetszésével, s ma már kezdenek oly vélemények lassan-lassan érvényre jutni, melyek e hőbortos irány fölött pálczát törnek és a régi stilszerű kiállítást propagálják. Amerikában természetesen az új irány tekintetében sem tartottak határt s a fantázia kicsapongásai ottan túltették magukat még a legemebb szabályokon is. Úgy látszik, hogy a jó ízlésnek emez elfajulása már megszülte a reakciót; egy tekintélyes amerikai szaklap ugyanis ezeket írja többek közt e dologra nézve: »Minden divat lejárja magát s kivált az olyan, mely nem az igaznak és szépnek örök törvényein alapul. Ez okból a divatozó fantasztikus kivételű plakátok is kezdik hatásukat veszteni, hogy legközelebb már a teljes végenyészetnek induljanak. A közönség megcsömörlött a természetellenes alkotásokon. A sötétzöld égboltozat, a vörösszínű rétek, a bíborvörös százsorszép-virág meg anny más képtelenségek elvesztik vonzerejüket és a közönség józanabb része jobb és természetesebb képeket kíván. Az új plakát eleinte sajátos és merész felfogása miatt tetszett, sértette ugyan a valódi művészet alapelveit, itt-ott azonban birt szép alkotásokat is előteremtett. A közönség pártolta az új irányt, míg a bizarr ötletek el nem fogytak, most azonban, hogy többnyire csak silány utánzások kerülnek szemünk elé, annál bántóbban lépnek föl azok ferdeségei. Az Egyesült-Államok legelső művészeti folyóiratai konstatálják a visszahatást és karácsonyi kiadásaiknak plakátjai már nem mutatják az előbbi évek kirivóságait. Hahár a »faheny« (ötletes) plakátoknak letűnését éppenséggel nem sajnáljuk, mégis el kell ismernünk, hogy

BÖLE JÓZSEF

Budapest
VIII., Vas-u. 7.
vagy
Stáhlly-utca 1.

Elvállal
mindennemű épület-
és
butoraszatolomunkát.

Első magyar könyvnyomdai szakasztalos.

Javítások elfogadlatnak és pontosan eszközöltetnek.

az a jó eredményük volt, mikép kötetekre terjedő esztétikai értekezéseknél világosabban bizonyították, mikép tltos a valódi művészet szabályait figyelmen kívül hagyni.»

A **mult 1899. évfolyam** címlapját és tartalmát e számunkhoz mellékelve adjuk olvasóinknak.

HIVATALOS RÉSZ.

MEGHIVÓ.

A Könyvnyomdászok Szakköre 1899. évi január hó 22-én (vasárnap) délelőtt 10 órakor, a Wilburger-féle vendéglőben (Nagydiófa-utca 28. sz.)

HAVI FÖLÖLVASÓ-ÜLÉST

tart, melyre a Kör tagjait tisztelettel meghívja

TÁRGYAK:

Radnai Mihály: *Téves nézetek.*
 Spiegl Lipót: *Az autotipia nyomása.*
 Folyó ügyek tárgyalása.
 Szakkérdések benyújtása.
 Indítványok.

a választmány.

Ambíciózus fiatal **betűszedő**, ki úgy a simaszedést mint az akcidensz- és táblázatszedést tökéletesen érti és a gépmesteri teendőkben is megfelelő jártassággal bír, nagyobb nyomdában óhajtana alkalmazást nyerni. Címét megmondja a kiadóhivatal.

SZERKESZTŐI ÜZENET.

K-s Béla. Számláknál és más olyan nyomtatványoknál, a hol eddig *189...-et* szedtünk, egészen el kell hagyni a számot, mert már jövőre az összes számból csak az 1-es számot lehet használni. Tehát ne így szedje:

Szeged, 189.....hó.....n,
 hanem — ha a nyomtatvány csak kevés példányú és a rendelő is megengedi — szedje ki egészen az évszámot: *1899.*, vagy ha több évre készül az, akkor így:

Szeged,.....hó...n.
 Kicsinyes dolognak látszik ez, mégis jó, ha erre is kiterjed a figyelmünk.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Hold-utca 7. sz.

Kiadótulajdonos: a Könyvnyomdászok Szakköre.

A lap papirosa *Moiret F. Ödön* papirnagykereskedéséből való.

Felelős szerkesztő *Tanay József.* Főmunkatárs *Firtinger Károly.*

SCHÖNTAG GYULA

szakasztalos

BUDAPEST

VI., Váci-körút
 51. szám.

Kis antika-
 szekrény 3 frt.
 Nagy szekrény
 4 frt.

*
 Árjegyzék ingyen
 és bérmentve.

A ZÁGRÁBI
 PAPIRGYAR-RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
 EGYEDÜLI MAGYARORSZÁGI ELÁRUSÍTÓJA.

MOIRET F. ÖDÖN
 papirnagykereskedése ~ ~ ~
 ~ ~ ~ és gyári papirraktára
 Budapest, V., Báthory-utca 20.
 Mindenféle író-, fogalmazó-, okmány-, nyomtató-,
 illusztráció- s rajzpapírok raktára.

TELEFON 181.

Szines papírok ~ *Luxuspapírok*
 ~ *Lemezek és fénylemezek*
 ~ *Ítatóspapírok* ~ *Kartonpapírok*

Száraz Stereotipia.

Pár
 perc
 alatt

Erste österr.-ung.
**Trocken-
 Stereotypie**
 Wien,
 IV., Paniglgasse 17/a.

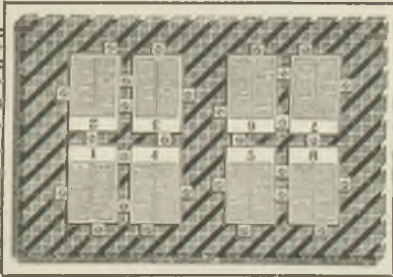
Köny- és
 ujság-
 nyomdákban
 nélkülöz-
 hetetlen

Minden kulturállamban
 szabadalmazva.

a készen szállított száraz
 stereotip-pépnék a szedésre való egyszerű rápréselése által tetszésszerű mennyiségű, öntésre teljesen kész kifogástalan matriczát nyerünk.
 A matriczok szárítása a szedésben levő ürességek kitöltése, valamint a lemezek kiszúrásával járó eddigi munka teljesen elesik. Részletes utasítások, minták, árjegyzékek kívánatra küldetnek.

Hogenforst A. ❁

... gépgyára Lipcsében.

A legmondosabb kivitelért való szavatosság mellett ajánlja saját gyártmányú

stereotiplemez-fundamentumait

különböző nagyságokban
egész 60 × 80 cm. terjedelemig egy darabban.

E fundamentumok tömörtvények szabatos és kényelmes megrögzítésére szolgálnak.

Prospektusok és árjegyzékek rendelkezésre állanak.

CS. ÉS KIR. SZAB.

HERMANETZI

PAPIRGYAR RAKTARA

Budapest

VI. ker., Gyár-utca 64.

Alapítottott 1829. évben.

Levél-, könyv-, karton-,
nyomda-, író-, rajz-,
boríték-, csomagoló-,
göngy-, itatós-,
szűrle- és min-
dennemű meri-
tett nyomda-
papirok.

MÁSOLÓ-,
SELYEM-
ÉS VIRÁG-
SELYEMPAPIROK.

Merített író-, ohmány-
és könyvpapirok.
PAPIRZACSKÓGYÁR.
Mindenemű lencsek stb.

Könyv- és könyomdai

festék-gyár

WÜSTE F.

BUDAPEST

VI., Király-utca 60. sz.

GYÁRT: könyv- és könyomdák részére
való fekete és színes, valami t réznyomáshoz
szükséges mindennemű és színű

festékeket.

HENGERANYAG-GYÁR. ❁

❁ ❁ KÉNCZE-GYÁR.

FRISCH FRIGYES

mechanikai műhelye

BUDAPESTEN

❁ V., Akadémia-utca 7. sz.

Különleges műhely a könyv-
és könyomdákban használatos
mindennemű gépek, úgymint:
kőrforgógépek, könyv- és
könyomdai gyorssajtók, té-
gelynyomású, fűző-, vágó-,
lyukasztó- és hasító gépek
javítása és átalakítására; el-
vállalja továbbá transzmisszió-
felszerelések, minden mecha-
nikai üzembe vágó műhelyek át-
költöztetését, valamint minden
e szakba vágó munkálatok esz-
közlését.

Gázmotorok

javítása.

Egyes gépek átalakításához ter-
vek díj nélkül készíttetnek.

A legkülönfélébb czélszerű és divatos

Könyv- és címzetűkből
nagy választékot tart.

FISCHER ÉS MIKA
BUDAPEST
VI. ker., Révay-utca 6.

Betűöntőde ❖ Tömöntőde

Folyton készletben tart: szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és álványokat, a leggyorsabban készítve és a legjobb minőségben kiállítva.

Ajánlja szabadalmazott

nyomdai vonalzó-berendezését

táblázatszedéshez. Egy oktáv. garnitúra 10 frt.

Elvállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket.

Főraktár és iroda:

MÜLLER TESTVÉREK, Budapest, V., Bálvány-utca 11.

Államilag kedvezményezett első magyar
KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKGYÁR.

KURZWEIL JÁNOS

Kiüntetések:

Temesvár 1891.
Philippopol 1892.
Országos Iparegyesület 1892.
Mill. kiállítás Budapest 1896.

47.004. és 53.406. számú
osztrák-magyar szab.

ÉS TÁRSA BUDAPESTEN

Telefon 56—64.

Gyár, iroda és raktár:
IX. ker., Márton-utca 19. szám.

Készít legjobb minőségű ujság-, mű-,
illusztráció-, díszmű- és mindenféle
színes festéket.

SZEDŐSORZÓK
igazítható feszítővel, szabad. saját találmány.

Patent gélatin-hengeranyağ.

Bronzok. ❖ Kenczék.
Koromégetés.

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁR ÉS VASÖNTÖDE
BUDAPESTEN.

Körforgású nyomógépek.
újságok, könyvek és illusztrált
művek egy- és többszínbeni
nyomására, tökéletesített
tölcsér- és körbenforgó kés-
hajtogató készülékkel.

Könyvnyomdai kézisajtók.

Tömöntődei berendezések.

Könyvnyomdai gyorsajtók.

Transzmisszió-telepek.

*Hungária akvizidensz-gyors-
sajtók.*

Egyszerű gyorsajtók 2 vagy 4 festék-
dörzsölő hengerrel.

Kétszint nyomó gépek, 2 festékszer-
kezettel, 2 vagy 4 festékdörzsölő
hengerrel.

Tégelynyomású gyorsajtók.

Önműködő késköszörűlő-gépek.

Csomagoló- és simító-sajtók.

Papírvágó- és papírfuró-gépek.

Aranyozó-, dombornyomású és ki-
vágó-sajtók.

Használt gyorsajtók
alaposan kijavítva és átalakítva jótállás
mellett jutányos árért eladó.

Legnagyobb GYÁR
Ausztria-Magyarországban.

Hengeranyag.
Hengeröntés.

SCHIFF, SRPEK ÉS TSA

Budapest, VIII., József-utca 17.

FESTÉKEK könyv-, kő-, pléh- és fénynyomású
ezélokra.

KÖZÖMBÖSÍTŐ FESTÉKEK
HÁROMSZÍNNYOMÁSHOZ.

Legfinomabb dísznyomat-, illusztrációnyomó
festékek, könyv- és újságfestékek.

Törzsház: BÉCS.

★

Fiók: FLÓREN CZ.

★

Raktárak s képvisel-
etek a világ minden
fővárosában.

★

Gyári telefon 63-53.

Fluidion, legjobb festék-
konzerváló szer,
a bőrösödést megakadályozza, a hengerre
száradt festéket feloldja.

Vezérképviselő:
KAUFMANN GYULA
Budapest, VIII., József-utca 17. szám.

Mindennemű kellékek könyv- és könyvnyomdák számára.

TELEFON 23-70.

Első magyar

Betüöntöde

Részvénytársaság

❖ ❖ ❖ Budapest, VI., Desseffy-utca 32.

Egész nyomdai berendezések jutányosan és gyorsan fogatosítatnak.

Ólomzárgyártás
Mechanikai műhely
Rézléniagyártás
Tömöntöde
Galvanoplasztika
Bélyegzőmetszés

Folyton dús raktárt tart
magyar, német, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

könyv- és címzetűkben

továbbá

körzetek, rézléniák és kizárásokban.

A legkülönfélébb
ékitmények és egyéb nyomdai felszerelvényekben.

!!! UJDONSÁG !!!

EGYETEMES TABELLA-ALAPZAT
CZETTEL és BENDTNER
SZABADALMA.

- Nagy-Becskerek**
Orcsits I.
Jokly Lipót.
Pleitcz Fer. Pál utóda (dr. Brajjer L. és Mayer R.).
- Nagy-Bittse**
Spiegel Samu.
- Nagy-Enyed**
Nagyenyedi könyvnyomda és papírárugyár r.-t.
- Nagy-Kanizsa**
Fischel Fülöp.
Gondos Ignác.
Krausz és Farkas.
Wajdics József.
Weisz L. és F.
- Nagy-Károly**
Novak és Verő.
Róth Károly.
Sarkadi Nagy Zsigmond.
- Nagy-Kikinda**
Kiadói nyomda. (tulajd.: Sedjakov Milán).
Milenkovits István.
Radák János.
- Nagy-Kőrös**
Bazsó Lajos.
Ottinger Kálmán.
- Nagylak**
Hubert Jenő.
- Nagy-Marton**
Gellis Henrik.
- Nagy-Mihály**
Landesmann B.
- Nagy-Rőcze**
Guttman Fülöp.
- Nagy-Surány**
Leuchter Sámuel.
- Nagy-Szalonta**
Reich Jakab.
- Nagy-Szeben**
Drotleff József.
Krafft W.
Reissenberger Adolf.
Tipografia r.-t.
Tipografia Archidiecesana.
- Nagy-Szent-Miklós**
Wiener Náthán.
- Nagy-Szombat**
Fiebig József.
Goldmann Miksa.
Horovitz Adolf.
Reisz Sarolta.
- Nagy-Szőllős**
Doktor István.
Zala Mór.
- Nagy-Tapolcsány**
Platzko Gyula.
- Nagyvárad**
Ifj. Berger Sámuel.
Déry és Boros.
Freund Lajos és Társa.
Helyfi László.
Honig I.
Láng József.
Laszky Ármin.
Neumann Vilmos.
Pauker Dániel.
Rákos Vilmos utóda.
Sonnenfeld Adolf.
Szent László-nyomda r.-t.
- Námesztő**
Schein M.
- Német-Bogsán**
Zeier A. J.
- Német-Palánka**
Kristofek József.
- Nezsider**
Horváth I.
- Nyitra**
Huszár István.
Irtzer Zsigmond.
Neugebauer Nándor.
Reichles Lipót.
- Nyiregyháza**
Jóba Elek.
Nagy Mór.
Piringer János (tulajdonos : Özv. Piringer Jánosné).
Szabolcsi Hírlap nyomdája (tulajd. : Székely Imre).
- Ó-Becse**
Gavansky M.
Löwy Lajos.
- Ó-Kanizsa**
Bruck P. Pál.
Schwartz A.
- Oravicza**
Kehrer C.
Wunder Károly.
- Orosháza**
Pless N.
Veres Lajos.
- Orsova**
Handl József.
Orsovai könyvny. r.-t.
- Ó-Széplak**
Nyitravölgyi gazd. egyesület nyomdája.
- Paks**
Rosenbaum Miksa E.
- Pancsova**
Jovanovics Testvérek.
Kosanics N. Miklós.
Vig Er.
Wittigschlager Károly.
- Pankota**
Ifj. Bod József.
- Pápa**
Goldberg Gyula.
Nobel Ármin.
Ref. főisk. nyomda.
- Pécs**
Madarász Béla.
Pécsi irod. és könyvny. r.-t.
Taizs József.
Wessely és Horváth.
- Pécska**
Ruber István.
- Perjámos**
Pirkmayer Alajos.
Sedjakov Milán.
- Petrozsény**
Figuli Antal.
- Pozsony**
Alkalay Adolf.
Angermayer Károly.
Éder István.
Katholikus nyomda.
Marinzi és Pawlik.
Westungarischer Grenz-hote nyomdája.
Wigand K. F.
- Pöstyén**
Gipsz H.
- Predmér**
Links M. utóda : Rosen-zweig H.
- Putnok**
Gaertner Ignác.
- Ráczeke**
Kauders Ferencz.
- Resicza**
Eisler József.
Hungaria-könyvnyomda.
- Rimaszombat**
Gyórfy P. G.-né.
Lévai Izsó.
Náray I. A.
Rábely Miklós.
- Rozsnyó**
Kovács Mihály.
Sajóvidék nyomdája (tul. : Hermán I.).
- Rózahegy**
Salva Károly.
- Salgó-Tarján**
Ifj. Bogenglück Ignác.
Friedler Ármin.
Pollacek József.
- Sárbogárd**
Spitzer Jakab.
- Sárvár**
Stranz János.
- S.-A.-Ujhely**
Hegyalja-könyvnyomda (tul. : Alexander Vilmos).
Landesmann M. és Társa.
Löwy Adolf.
Pannonia-nyomda (tul. : Jurcsó és Ocskay).
Zemplén-nyomda (tulajd. : Ehler Gyula).
- Sárospatak**
Ev. ref. főiskola nyomdája (bérélő : Steinfeld Jenő).
- Segesvár**
Horeth Frigyes.
Jördens Testvérek.
- Selmeczbánya**
Joerges A. özv.
- Sepsi-Szent-Oyörgy**
Jókai-nyomda r.-t.
- Siklós**
Harangozó József.
- Sopron**
Breiner E. és Fia.
Hungária-nyomda.
Reininger Ármin.
Romwalter Alfréd.
Röttig Gusztáv.
Török és Kremszner.
- Stájerlak**
Rose V.
- Sümeg**
Horvát Gábor.
- Szabadka**
Bittermann József.
Krausz és Fischer.
Szabados Sándor.
Székely Simon.
Tomics Miklós.
- Szamos-Ujvár**
Auróra-nyomda (tulajd. : Todorán Endre).
Gör. kath. egyházmegyei nyomda.
- Szakolcza**
Neumann, Teszlik és Tsa.
- Szarvas**
Sámuel Adolf.
Szikes Antal.
- Szász-Régen**
Burghardt Rezső.
Sebesch Károly.
- Szász-Sebes**
Stegmann János.
- Szászváros**
Minerva-nyomda r.-t.
Schäser A.
Schuller Testvérek és Tsa.
- Szatmár**
Littetzky Endre.
Morvai János.
Nagy Lajosné.
Pázmány-sajtó.
Weinberger Testvérek.
- Szeged**
Endrényi Imre.
Endrényi Lajos.
Engel Lajos.
Önczi I. József.
Schulhof Károly.
Traub B. és Társa.
Várnay Lipót.
- Szeghalom**
Kovács Antal.
- Szegzárd**
Báter János.
Ujfalussy Lajos.
- Székelyhíd**
Kohn Sámuel.
- Székely-Keresztúr**
Szabó Testvérek.
- Székelyudvarhely**
Becsek D. Fia.
Betegh Pál.
- Székesfehérvár**
Debreczeni Gyula.
Kaufmann F.
Márián Pál.
Singer E.
Számmer Imre.
Számmer Kálmán.
Székesfeh. és Vidéke ny.
- Szempcz**
Fischer Náthán.
- Szentes**
Hollósy és Vajda.
Szentes és Vidéke nyomdája.
- Szent-Endre**
Schwarzcz I.
- Szent-Gotthárd**
Wellisch Béla.
- Szenicz**
Bezso János és Társa.
- Szepes-Váralja**
Buzás Dénes.
- Szered**
Sternner Dávid.
- Szerencs**
Simon József.
- Szigetvár**
Corvina-nyomda.
Kozáry Ede.
- Szikszó**
Blank Simon.
- Szilágy-Somlyó**
Böllöni Sándor.
- Szill-Hadad**
Fein Sámuel.
- Szolnok**
Bakos István.
Fuchs Lipót.
Jász-Nagykún-Szolnok-megyei Lapok nyomdája (tul. : Vezéry Ödön).
Wachs Pál.
- Szombathely**
Bertalanffy József.
Egyházmegyei könyvny.
Gábrriel Ágoston.
Seiler H. utóda: Szele és Breifeld.
- Tab**
Pfeifer Ignác.
- Tapolcza**
Löwy B.
- Tata**
Engländer és Társa.
Nobel Adolf.
- Temesvár**
Csanád-egyházmegyei nyomda.
Csendes J.
Délmagyarországi könyvnyomda.
Freund Gyula.
Mangold Sándor.
Posaune nyomdája.
Moravetz Gyula.
Stéger Ernő utóda.
Uhrmann Henrik.
Union-könyvnyomda (tul. : Ifj. Steiner Károly).
Veres Sámuel.
- Tisza-Füred**
Kohn Adolf.
- Tolna**
Weltmann Ignác.
- Tolna-Tamási**
Jeruzsálem Ede.
- Torda**
Berla Samu.
Harmath József (tulajd. : Özv. Harmath Józsefné).
- Torna**
Rosenblüth Simon.
- Török-Kanizsa**
Bruck P. Pál
- Török-Szent-Miklós**
Rubinstein Sándor.
- Trencsén**
Gansel Lipót.
Skarnitzl X. Fr.
- Turóc-Szent-Márton**
Gasparik J.
Magyar nyomda (tulajd. : özv. Moskóczy Ferenczné).
Turóczszentmártoni nyomda r.-t.
- Új-Arad**
Mayr Lajos.
- Újpest**
Fuchs Antal.
Salgó Testvérek.
- Új-Verbász**
Verbászi könyvnyomda (tulajd. : Boros György).
- Újvidék**
Fuchs Emil és Társa.
Hirschenhauser Benő.
Ivkovics György.
Miletics Szvetozár.
Popovics Testvérek.
- Ungvár**
Gellis Miksa.
Jäger Bertalan.
Lévai Mór.
Székely és Illés.
- Vác**
Kir. orsz. fegyintézet ny.
Kohn Mór.
Mayer Sándor.
- Vág-Újhely**
Brück Samu.
Horovitz Adolf.
- Versecz**
Orcsits M.
Kehrer Lajos.
Kirchner Ernő.
Wettl és Veronits.
- Veszprém**
Egyházmegyei könyvny.
Köves és Boros.
Krausz A. Fia.
- Zala-Egerszeg**
Breisach Samu.
Özv. Tahy Rozália.
- Zenta**
Kabos Ármin.
Klenóczkyné Cs. A.
Schwartz Sándor.
Zentai Hírlap nyomdája.
- Zilah**
Seres Samu.
- Zólyom**
Ifj. Nádossy Gyula.
Seidl és Friedmann.
- Zombor**
Bittermann Nándor.
Oblát Károly.
- Zsombolya**
Wunder Rezső.
- Zsolna**
Áldori Manó.

Az esetleges változásokat kérjük velünk tudatni.

Könyvnyomdák Horvát-Szlavonországban és Bosznia-Hercegovinában.

Horvát-Szlavonország.

Belovár

Fleischmann J.
Kolesar.

Bród (Száva m.)

Schulmann A.

Diakovár (Djakovo)

Bruck N.
Püspöki nyomda.

Eszék (Osjek)

Laubner Károly.
Pfeiffer Gyula.
Wortmann A.

Gospic

Zupan J.

Karlócza (Karlovitz)

Szerb kolostornyomda

Károlyváros (Karlovac)

Hauptfeld Károly.

Kaproncza (Koprivnica)

Kostin er K.

Kőrös (Križevci)

Neuberg Ousztáv.

Mitrovicza (Mitrovitz)

Horvát részvénynyomda.
Trumics Konstantin.

Ogulin

Pinter József

Petrinja

Benko Károly.

Pozsega

Klein Lipót.

Ruma

Wagner I.

Šid

Mankovics P.

Sušak

Küstenländ. Buchdruckerei.
Narodna tiskara.

Sziszek (Sisak)

Fantó A.
Junker F.
Čupak & Dujak.

Újgradiska (Gradiska nova)

Bauer Mór.

Varasd (Varazdin)

Platzer József.
Siefert J. B.

Vinkovce

Gérba István.
Laubner Károly.

Virje

Draskovics J.
Ljubie.

Virovitica

Habianec F.

Vukovár

Freund N.
Sriemske Novine nyomdája

Zágráb (Zagreb)

Részvénynyomda
Bogović Fr.
Brusina A.
Fischer Teréz.
Granitz Ignác.
Hühn Gyula.
Kurzmann J.
Kir. országos nyomda.
Kugli & Deutsch.
Prva hrvatska radni ka
tiskara.

Rulic Ferencz.

Scholz Antal.
Szerb részvénynyomda.
Wittasek József (előbb
Albrecht).

Zengg (Senj)

Devčić J.
Hreljanović J.

Bosznia-Hercegovina

Banjaluka

Wolf S.

Dolnja-Tuzla

Pissenberger Miklós.

Mosztár

Hrvatska dionička tiskara.
Pacher & Kisić.
Radović N.

Szerajevo

Bosn. Post. nyomdája.
Buchwald B.
Kajon A. Dániel.
Országos nyomda.
Savić I. Risto.
Spindler & Löschner.

Kitüntetve a császári sas használati jogával.

Kitüntetések: Bécs, Berlin, Paris, Nürnberg, M. m. Frankfurt.

Szállít — hosszú időn át szerzett gyakorlati tapasztalatok alapján — a legrovidebb idő alatt **teljes könyvnyomdai berendezéseket** nagy és kisszabású üzletek részére, szépvágású betűkkel, kurzetekkel, mindenféle gépekkel és berendezéssel felszerelve. Nagy választék idegennyelvű betűkben.

Méltányos feltételek. — Szolid kivétel.

Megjelent ❁ ❁

a Magyar Nyomdászok Évkönyve

1899. évi tizennegyedik évfolyama.

Szerkeszti Tichy Ákos.

Kiadja a Könyvnyomdászok Szakköre.

Az almanach az idén új alakban jelent meg. Ára szép kemény kötésben **70 kr.**, vidékre **77 kr.**, ajánlva **15 krajczárral** több.
Utánvételes küldésre szülő megrendeléseket nem fogadunk el.

Megrendelhető

a **Grafikai Szemle** kiadóhivatalában

Budapest, V., Hold-utca 7.

Hirdetések

felvételnek lapunk kiadóhivatalában.